

Çingene

Ahmet Mithat Efendi

Öykü Genç ve zengin bir İstanbul beyefendisi olan Şems Hikmet'in Kâğıthane'de dostları ile gezerken rast geldiği Ziba isimli Çingene kızı ile yaşadığı platonik aşkın ırksal ve toplumsal baskılar nedeni ile yaşanmaması neticesinde eğitimin toplumda ne derece önemli olduğu konusu üzerine ilerleyen roman, adab-ı muaşeret ve terbiye kurallarının önemini arz eder. Çingene kızının dansını ve sesini çok beğenen Şems Hikmet, onu ailesinden isteyerek tam bir hanımefendi yapmak ister. Amacı hem onu kendine eş olarak alabilmek hem de önyargıları yıkmaktır. Fakat onun bu arzusuna en yakın dostları ve eğitmen çevresi bile karşı çıkar ve alay ederler. Ziba'nın ailesi ise duruma hayli şaşırıldığı için maddi açıdan kızı değerlendirmek isterler. Ziba'yı kendi evinde eğitemeyeceği için çok güvendiği Düriye Hanım'ın konağına emanet eden Şems Hikmet ara sıra da olsa sevdiği kızı görebilme imkânı bulur. Ziba azmi ile Düriye Hanım'ın eğitimine tabi olurken aynı zamanda Şems'in hocası müzisyen Davud Bey'in müzik derslerini başarı ile tamamlar. Bir yılın sonunda mükemmel bir İstanbul hanımefendisine dönüşen Ziba için annesinden evlilik izni isteyen Şems Hikmet amacına ulaşamayınca bunalıma girer ve intihar teşebbüsünde bulunur. Bir Çingene kız ile evlenmesi hem dini açıdan hem de toplumsal açıdan hoş görülmez ve çeşitli dedikodular yayılır. Bunun üzerine annesi ile konuşmak zorunda kalan Şems, hem sonuç alamayınca hem de Ziba'ya karşı hissettiği yoğun duygular nedeniyle yataklardan kalkamaz bir duruma düşerek kendini kuyudan atar. Herkes çok üzülür. Onun hizmetini görmek ve vefasını göstermek için Ziba, Şems'e bakmak ister. Her şeye rağmen Şems Hikmet ölür ve aile fertleri onun sevdiği Çingene kızı Ziba'yı kabullenerek başına basarlar. Ziba kendisine böylesine ilgi gösteren bir adamın anısı için başkası ile evlenmek istemez. Şems Hikmet'in annesi Ziba'yı kızı gibi benimser ve herkes hatasının farkına varır.

Tema

Ayrımcılık Irk ve millet ayrımına karşı olan Çingene romanının teması toplumda yaşayan herkesin eşit haklara sahip olması ve davranılması gerektiği üzerinedir. Şems Hikmet, Çingene kız Ziba'nın eğitim aldığı anda ırkı ve dini ne olursa olsun kendileri gibi olabileceğini çevresine kanıtlamayı başarır.

Toplumsal Değerler ve Eğitim Toplum tarafından benimsenen terbiye ve ahlak kurallarının önemine değinen romanın diğer teması ise toplumsal değerler ve eğitimidir. Güzel ve örnek davranışları takdir eden toplumun önyargı ve farklı kültür yapılarına bakış açısını dile getiren roman, farklı özelliklere sahip kişilerin aşkı bile bir meseleye dönüşür.

İnsanların kararlarını etkileyecek kadar önemli olan toplumsal değerler sosyal hayatı düzenleyen baskın kuralları temsil eder. Şems Hikmet de karşılaştığı baskılar sonucunda daha fazla takati kalmadığı için hastalanarak vefat eder ve sevdiği Çingene kızına kavuşamaz.

Kişiler

Şems Hikmet Bey 22 yaşındaki Şems Hikmet Bey, ela gözlü yakışıklı bir delikanlıdır. Mısır tüccarlarından rahmetli Nimetullah Efendi'nin oğludur. İyi bir eğitim almasının yanında annesinin de desteği ile terbiye ve ahlak konusunda özenle yetişmiş bir kişidir. Aile büyüklerine, topluma, çevresine karşı büyük bir saygı ile yetişen Şems Hikmet, hayli özverili ve çalışkan bir karakterdir. Kimse istemese dahi azimle Ziba'yı değiştirme düşüncesini uygulamayı başarır. Ona harcadığı paraları hiç dert etmeyecek kadar eli açık biridir. Normalde gayet şen bir ruha sahip olan karakter, Ziba'dan sonra derin düşüncelere dalan kendi halinde biri olmaya başlar. Geleneksel yanı annesine karşı gelmeyi engellediği için intihar etmeyi tercih eder. Kıza olan aşkını hemen açmaktansa beklemeyi tercih eder, utangaç ve duygusal bir yapısı vardır. Eşit ve adil bir toplum düzenini savunan Şems Hikmet, dini ve milli duygularına da bağlı, ağırbaşlı ve sorumluluk sahibi bir gençtir.

Ziba Henüz 17 yaşlarında hayat dolu bir Çingene kızı olan Ziba, ailesi ile bir arada şarkı söyleyip dans ederek hayatını sürdürür. Toplumun küçük gördüğü Çingene kızı Ziba, azmi ve Şems Hikmet Bey'in desteği sayesinde bütün algıları değiştirmeyi başarır. Başta güzelliği ile sadece para odaklı yaklaştığı Şems Hikmet'e zamanla alışan Ziba, ona karşı hissettiği borçluluk duygusunu bir ömür kimseyle evlenmek istemeyerek öder. Vefalı ve sadakatli bir kızıdır. Davranışları ve güzelliği ile herkesi kendine hayran bırakmayı başaran Ziba, hayatını eğitim ile nasıl değiştirebileceğini kanıtlar.

Selimcan 78 yaşlarındaki Selimcan, Şems Hikmet Bey'e Türkçe, Arapça, Farsça ve İngilizce eğitimi veren bir eğitmen ve aynı zamanda da çok yakın bir aile dostudur. Şems'in babası ile hayli yakın olan Selimcan, arkadaşının vefatından sonra aileye daha ilgili olma sorumluluğu hisseder ve Kabe dönüşünden sonra Münevver Hanımın teklifini kabul ederek çocukların eğitimi ile yakinen ilgilenir.

Davud Bey 50 yaşlarındaki Davut Bey, Ziba'ya müzik dersleri vermeyi kabul eden bir müzisyendir. Ailenin yakın dostu olması nedeni ile herhangi bir ücret de talep etmez. Şems'in Ziba için de eğitim talep etmesine her ne kadar gönlü olmasa da kızın yatkinliği nedeni ile ona ders vermeyi kabul eder.

Sihri Efendi Şems Hikmet Bey'in çevresini oluşturanlardan biri olan 35 yaşındaki Sihri Efendi, şair ve usta bir edebiyatçıdır.

Rakım Bey 42 yaşındaki Rakım Bey, dürüstlüğü ile öne çıkan bir gazete yazarıdır. Aynı zamanda kendisi Şems Hikmet Bey'in eniştesidir. Zamanla Çingene kızının bile nasıl bir İstanbul hanımefendisine dönüştüğünü kabul eder.

Düriye Hanım Kocasını hasta olan Düriye Hanım, tüm evin geçimini kendi üstlenen güçlü bir kadındır. Kendisine verilen kızları hanımefendi yapabilmek için çeşitli eğitimler uygulayan ve tüm terbiye kurallarını öğreten bir kadındır. Bu sayede evlenecek erkekler ve kızlar genellikle Düriye Hanımın kapısını çalarlar. Halk arasında "çöpçatan" olarak da tanınır.

Münevver Hanım Şems Hikmet Bey'in kız kardeşi olan Münevver Hanım, saygılı ve terbiyeli biridir. Annesinin sözünü dinleyen, geleneklerine bağlı bir kadındır. Düriye Hanım sayesinde Rakım Bey ile evlenir.

Ferazende Hanım Şems Hikmet Bey'in annesi olan Ferazende Hanım, çocukları küçükken eşini kaybetse de onları en iyi şekilde büyütmeyi başarmış, kocasından kalan malı paraları mülke çevirerek geleceğini garanti altına almayı başaran akıllı bir kadındır. Okul dışında evinde de eğitim vermek maksadı ile çocukları için eğitmen bulan fedakâr annenin tek isteği onların en iyi ve en terbiyeli şekilde yetişmesidir.

Hamarat Nikoli Şems Hikmet Bey'in konağında yaşayan altı değerli arkadaşına ve diğerlerine hizmet etmekte gayet başarılı olan Nikoli, çalışkan bir hizmetçidir. Tek başına tüm konağın işlerinin altından kimse emir dahi vermeden gelir.

Sülüs ve Nazlı Ziba'nın ağabeyi ve ablası olan ikili, Şems'e aldıkları paralar neticesinde minnet duyarlar. Sülüs, Ziba'nın hanımefendi olacak olmasına ve bir bey ile evlenecek olmasına çok sevinir ki böylece sefaletten de kurtulmaları kolaylaşır.

Şems Hikmet Bey (Uyumlu)

Karakter 22 yaşındaki Şems Hikmet Bey, ela gözlü yakışıklı bir delikanlıdır. Mısır tüccarlarından rahmetli Nimetullah Efendi'nin oğludur. İyi bir eğitim almasının yanında annesinin de desteği ile terbiye ve ahlak konusunda özenle yetişmiş bir kişidir. Aile büyüklerine, topluma, çevresine karşı büyük bir saygı ile yetişen Şems Hikmet, hayli özverili ve çalışkan bir karakterdir. Kimse istemese dahi azimle Ziba'yı değiştirme düşüncesini uygulamayı başarır. Ona harcadığı paraları hiç dert etmeyecek kadar eli açık biridir. Normalde gayet şen bir ruha sahip olan karakter, Ziba'dan sonra derin düşüncelere dalan kendi halinde biri olmaya başlar. Geleneksel yanı annesine karşı gelmeyi engellediği için intihar etmeyi tercih eder. Kıza olan aşkını hemen açmaktansa beklemeyi tercih eder, utangaç ve duygusal bir yapısı vardır. Eşit ve adil bir toplum düzenini savunan Şems Hikmet, dini ve milli duygularına da bağlı, ağırbaşlı ve sorumluluk sahibi bir gençtir.

Aktiviteler Boş zamanlarında eniştesi ile birlikte gazeteye giden Şems Hikmet, makaleler yazar ve yayıncılıkla meşgul olur. Her akşam Selimcan ile söyleşip sohbet etme alışkanlığı bulunan Şems Hikmet, fikir alışverişinde olmaktan hoşlanır. Şems Hikmet ulaşım için daha çok kayak ve hayvan kullanır. Ziba'yı görmeden evvel İstanbul'u gezmekten keyif alırken sonrasında tüm vaktini Ziba'yı ara sıra görebilme umuduna ayırır.

ÖRNEK ANILAR

Saygılı/Ağırbaşlı İnsanlarla olan ilişkisinde hangi milletten olursa olsun maddi ve manevi özelliklerine aldırış etmeden saygı ve terbiye kuralları içerisinde davranır. Her ne kadar Ziba ile ilgili Davud Bey'in karşı fikirlerini bilse de ona karşı kurduğu cümlelerde ağırbaşlı ve saygılı kalmayı başarır: "Teşekkür ederim efendim! Zaten Ziba hakkındaki hislerimi size açmaktaki amacım, bu hali size beğendirmek ve onaylatmak da değil idi. Allah biliyor ki mahcubiyetimden yerlere geçerek söyleyebildim."

Adil Şems Hikmet Bey; insanların ırkına, diline ve dinine bakılmaksızın eşit olduğu ve saygıya değer olduğuna inanarak yaşayan adil bir karakterdir. Şems Hikmet Çingenelerin dini ve yaşayışı ile ilgili durumda ne kadar sorumlu olduklarını Selimcan ile konuşur: "Biçare Çingeneler bu aşağılık halde kaldıkları için kendileri değil, biz sorumlu tutulmalıyız. Bunca senedir başkentimiz içinde ve etrafında binlerce nüfus çöl yabanisi gibi yaşıyor. Bunları gereği gibi İslamiyet çerçevesinde terbiye etmeli değil miydik?"

Sabırlı Çingene kızı Ziba hakkındaki olumlu düşüncelerinden dolayı tüm çevresi tarafından eleştirilen Şems Hikmet, sabır göstererek beklemeyi tercih eder: "Şems Hikmet, bu Ziba meselesini kendisi için en önemli bir mesele haline getirmiş ve bu konuda gayet akıllıca davranmaya kesinlikle azmetmişti. Dolayısıyla sırası gelmeksizin, bir şeyi tartışma konusu yapmak, kendi zihninin tasarısı atölyelerinden bile uzak tutmaya gayret eylerdi."

Düşünceli Ziba'yı gördüğü ve dinlediği ilk günden beri ona hayran olan Şems Hikmet, bir Çingene kızına aşık olmanın verdiği tüm sıkıntıları içsel olarak ruhunda hisseder. Kızcağızı beklerken dahi tedirgin olur ve kendi kendine düşünceler kurar: "Bir aralık bir Çingene kızını beklemek için şu derecelerde telaş gösterdiği için kendi kendini ayıplamaya başladı. Hem kendisinden hem kızlardan hem de alemden utanması lazım gelen bu hareketini epeyce yerditse de karşı taraftan, Alibeyköy semtinden bir kuş görünse, "Ziba mı geliyor!" diye yüreği hopladığından, ettiği hareketi ne kadar ayıplamış da olsa, yine kendisini mazur görüyor idi."

Ahlaklı/Dindar Şems Hikmet Bey, başka insanlara eşit olmanın bir İslam geleneği olarak yapılmasından öte Ziba'nın Müslüman olmasına vesile olacak kadar dindar biridir. Terbiye ve ahlaki yönden de ehl-i kitap kurallarına uymak için elinden geleni yapar: "-Bu konuştuklarımız İlahi kanunlara dair bir sohbetir. Öyle değil mi? Hâlbuki "Hiçbir çocuk yoktur ki illa İslam yaradılışında doğmuş olmasın. Sonra ebeveyni onu din yoluna sokar ya da Hıristiyanlaştırır veya ateşe taptırır," hükmünde bulunan hadis-i şerife bakınca Çingenenin dahi Müslüman yaradılışında doğarak sonradan ateşperestleştirilmiş olması lazım gelir."

Duygusal Her ne kadar kararlı ve istikrarlı olduğunu annesi Düriye Hanıma göstermeye çalışsa da Şems Hikmet, Çingene kızını annesine gelin etme konusunda amacına ulaşamaz. Bu durumu annesini ve Ziba'yı da üzmeden nasıl yoluna koyacağını düşünürken bunalıma girer ve kendini bahçedeki kuyudan atar: "Ben de şu yaşa geldiğim halde, bir kere validemin bu sözceğizini kırmış olayım. Bu meselede bile her sözünüzü tuttuğum ve işte aşık olduğum bir kızı almaktan bile kendi kendimi mahrum eylediğim halde, yalnız onu Düriye'nin hanesinden def konusundaki sözünüzü kırmış olmamdan dolayı bana gücenecek iseniz "Ve illallah-ü müşteka!" derim."

Ziba (Uyumlu)

Karakter Henüz 17 yaşlarında hayat dolu bir Çingene kızı olan Ziba, ailesi ile bir arada şarkı söyleyip dans ederek hayatını sürdürür. Toplumun küçük gördüğü Çingene kızı Ziba, azmi ve Şems Hikmet Bey'in desteği sayesinde bütün algıları değiştirmeyi başarır. Şems Hikmet Bey'in intiharını duyunca onu öldü sanarak hayli üzülen Ziba, Şems gibi hastalanır. Başta güzelliği ile sadece para odaklı yaklaştığı Şems Hikmet'e alışan Ziba, ona karşı hissettiği borçluluk duygusunu bir ömür kimseyle evlenmek istemeyerek öder. Vefa ve sadakatini göstermek için ona bakmak ister. Davranışları ve güzelliği ile herkesi kendine hayran bırakmayı başaran Ziba, hayatını eğitim ile nasıl değiştirebileceğini herkese kanıtlar ve Şems'in de çevresinin sevgisini kazanır.

Aktiviteler Sesi hayli güzel olan Ziba, müzik ile ilgilenmekten keyif alır. Başta layakt ve hafif kadın imajı sergileyen konuşkan Ziba, Şems'in yardımı ile mükemmel bir kadına dönüşür. Oturuşu, kalkışı, sohbeti ve davranışları tamamen değişir.

ÖRNEK ANILAR

Özgüvenli Ziba, güzelliğinin farkında olan özgüveni yüksek bir kızdır. Kendini Şems Hikmet Bey'e beğendirmeye çalışırken sesi ile de ön plana çıkmak için atılır: "-Yalnız kendim güzel değilim. Sesim de pek güzeldir Beyim! Size bir ala şarkı okuyayım mı?"

Zeki/Çalışkan Çingene olması başta herkes için sorun iken, zekası ve çalışmaları ile ne kadar ilerleyebileceğini kanıtlamayı başarır: "Yarım saat içinde Ziba iki şarkıyı o kadar güzel öğrendi ki keman ve ney ve kanundan ibaret çalgıyla beraber okudu da hiçbir yerinde hatası görülemedi."

İtaatkar Şems Hikmet, Ziba'nın babasına ve Ziba'ya para öder. Ziba ile ilgili arzu ve isteklerini dile getirince de Ziba'nın ona karşı bakışı değişir ve ona hizmet ve itaat etme bilinci ile yaklaşmaya başlar: "-Ne bileyim ben

a Beyim! Beni hizmetçiliğe aldığınızı kendiniz söylediniz. Hanım ederek kocaya da verecek imişsiniz. İşte benim bildiğim bu kadardır.”

Duygusal Şems'i öldü sandığı için ağlayıp üzmekten hasta olan Ziba, duygusal bir kızdır: “Çingene kızcağız Şems Hikmet Bey'in hanesine gelip de hane halkını, hanede bir cenaze bulunuyormuş derecelerinde keder ve yas içinde görünce, Bey'in hakikaten vefat etmiş olduğuna inandı. O kadar gözyaşları döktü ki, böyle kederli ve ıstırap dolu yaşların ta ciğerlerden taşıp gelirmişçesine gerçek bir samimiyetle boşanması, belki valide ve hemşire hanımlarda bile görülmemiştir.”

Vefalı Kendisi için harcanan paralara, zamana ve aşka şahit olduktan sonra kendini Şems'e adamaya karar veren Ziba, vefasını onun evinde annesi ile yaşayarak göstermek ister: “Ömrü boyunca koca dahi aramamaya karar verdi. “Mademki velinimetimin hevesi bendeymiş ve hevesinden mahrum kalmış, ben de ömrüm boyunca hiçbir kimseye heves etmeyeceğim. Mahrum yaşayacağım!” dedi. Bunu hem dedi, hem de dediğini tuttu.”